

уваги території, з яких походять ці пам'ятники, то скульптура з пісковика походить із Донецької області, 1 скульптура з вапняку походить із Одеської області, 3 скульптури з вапняку походять з території Румунії (майже поряд з Одеською областю), а решта артефактів виповнені з граніту і належать за походженням до Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Кіровоградської та Черкаської областей (одна скульптура із Сібіоару, належить території Румунії). На думку автора, насамперед вибір матеріалу пов'язаний з наявністю місцевого каменю. Так було і в Криму за доби енеоліту – ранньої бронзи, так було і за часів раннього залізного віку у скіфів.

Вивчення величезної скіфської скульптурної спадщини триває і багато нових відкриттів ще попереду. Сучасна українська наука, на думку автора, здатна гідно представити цю величезну культурну спадщину світовій науковій спільноті.

Використані джерела

1. Одробінський Ю. В. Скіфо-сарматська кам'янорізна пластика українських земель /Одробінський Ю. В. – Миколаїв: Дизайн та Поліграфія, 2010. – 395 с.
2. Ольховский В.С. Скифские изваяния VII – III вв. до н. э./ Ольховский В.С., Евдокимов Г.Л. – М.: Институт археологии Российской Академии наук, 1994. – 188 с.
3. Попова Е. А. О стилистических и сюжетных особенностях памятников монументального изобразительного искусства Малой Скифии / Попова Е. А. // Вестник Московского университета. – Сер. 8: История. – 1989. – № 1. – С. 88-92.
4. Росляков С. М. Кам'яна пам'ять України /Росляков С. М. – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2008. – 303 с.
5. Шульц П. Н. Скифские изваяния /Шульц П. Н. // Художественная культура и археология античного мира. – М.: Наука, 1976. – С. 218-231.

УДК 792.03

Андрій Анатолійович Тулянець
кандидат мистецтвознавства,
доцент Дніпропетровської консерваторії
імені М. Глінки

ЙОСИП ГОШУЛЯК: ГРОМАДЯНИН, СПІВАК, ПУБЛІЦИСТ

У статті визначено основні етапи творчої діяльності відомого канадського співака українського походження Йосипа Гошуляка. Доведено, що здатність і необхідність співати, створювати сценічні колорити є невід'ємною складовою його життя.

Ключові слова: опера, театр, вокал, вистави, мистецька публіцистика.

The article outlines the main stages of the creative work of the famous Canadian singer Joseph Hoshuliak Ukrainian origin. It is shown that the ability and the need to sing, create scenic flavor is an integral part of his life.

Keywords: opera, theater, singing, performances, art journalism.

Велике, історичної ваги значення мистецької праці баса, заслуженого артиста України Йосипа Гошуляка (Канада) у пропаганді українських вокальних перлин у тому, що він утверджує думку про потребу українського народу розвивати свою музичну культуру за кордоном. І, як ми розуміємо, далеко не завжди у сприятливих умовах. Й. Гошуляку довелося виступати на канадській оперній сцені, більш і менш престижних концертних залах, у студіях радіомовлення й телебачення, у бібліотеках, у актових приміщеннях навчальних закладів, зокрема консерваторій, співати на всляких відзначеннях української спільноти Канади й США, навіть на відкритих сценічних майданчиках. Так, для закордонного слухача, що приходив слухати виступи Й. Гошуляка, театр починався з його вокально-акторської діяльності, його неповторної індивідуальності, з його таланту. Такою є надзвичайно цікава та щаслива доля відомого співака Йосипа Гошуляка. У національному музичному мистецтві серед басів важко знайти життя більш яскравіше і більш драматичне. Вірний син України, який з усією силою вокально-акторського таланту повставав проти радянської ідеології, непорозумінь минулої епохи, майже все життя прожив на чужині. Як і інші "зірки" вокального мистецтва – Іра Маланюк (меццо-сопрано, Німеччина, Австрія), Михайло Голинський (тенор, Канада), Марія Сокіл (сопрано, США).

"Гошуляк Йосип Григорович народився 7 вересня 1922 року у селі Пелешівка, тепер Чортківського району, Тернопільської області. Український оперний і концертно-камерний співак. Вокальну освіту здобув у Королівській консерваторії в Амстердамі (1947 – 1949, клас А. Тур) і Торонтській консерваторії (клас К. Кігна). З 1954 року виступав періодично на сцені Торонтської опери. Гастролював на оперних сценах Канади і США. Й. Гошуляк – один з провідних концертно-камерних співаків Канади. У 1972, 1978, 1983 роках записав на американських фірмах три грамплатівки українських народних пісень, а також

романсів. У 1980, 1990 роках гастролював з концертами по Україні (Київ, Львів, Тернопіль, Полтава, Чернівці, Івано-Франківськ. Автор ряду статей з питань вокального мистецтва" [1, 70].

Що сформувало творчу індивідуальність Йосипа Гошуляка? Шлях до вершин майстерності – складний і тернистий. Лише наполеглива постійна праця народжує довгождані миттєвості успіху. Початок творчого шляху пов'язаний з хорами – церковним, товариства "Просвіта", театром Й. Стадника. А хорова культура була класичною не лише сама по собі, а й органічно входила в синкретичний контекст усього обширу національної. Вона була для майбутнього оперного та камерного співака Й. Гошуляка формотворчим річищем для становлення усіх інших жанрів – вокалу, музичної драми, інструментальної та оркестрової музики. Чарівливість цього не тільки в новизні сприйняття – емоцій і музики довкола аж занадто. Йдеться про першоджерельність, про найвищі пласти духовності, в які в процесі співу потрапляє особистість вокаліста.

Слухаючи його аудіокасету "Думи мої, квіти мої" (1994, одна із концертних програм), ще раз переконуєшся у тому, що Й. Гошуляк має талант створювати у кожному невеликому концертному номері драматичний монолог про людську долю. Слухачі та критики підкреслюють його тонку музикальність, "почуття звука та слова", в поєднанні з багатими акторськими даними, уміння вживатися в сценічний образ. Діапазон сценічних та вокальних можливостей цього інтелектуального актора-співака дуже великий. Йому властиве також режисерське бачення ролі. "Пісня-молитва" М. Соневицького, "In questa tomba oscura", "Die ehre gottes aus der nature" Л. ван Бетховена, "Пісня мандрівника" П. Чайковського, "Рева та стогне Дніпр широкий" Т. Шевченка – М. Лисенка, "Човен" Є. Гребінки – М. Лисенка, "O, tu, Paterno, terra adorata" Дж. Верді, "Дума про козака-бандуриста" (обр. П. Глушка). Виконуючи ці твори, він чергує мелодійно-плавні розділи з декламаційними, романтичними, пафосними, надаючи їм, відповідно до поетичної основи, необхідні драматургічні функції. Багатогранний світ образів солоспів-монологів постає на сцені у психологічній заглибленості національних тем.

"Невольницька дума" Т. Шевченка – П. Глушка, "На калині мене мати колихала" М. М'ястківського – А. Верменича, "Ой, нагнувся дуб високий" Є. Голубця – В. Гайворонського, "Як дивно" О. Підсухи – В. Китастого, "У трембітоньку заграю" О. Машкіна, "Ой, з-за гір, з-за гір", "Ревуха" (обр. М. Ревуцького), "Вії вітер, віє буйний", "Ой важу я, важу" (обр. О. Чишка). Тут співак виявляє найвищу майстерність у творенні вокального живопису, вміло використовуючи колоритні засоби кантিলени. Широком вокальним малюнком подає красу любові до матері, красу природи, зіставляє різні настрої, контрастні музичні образи. Є драматичний речитатив і тяжка скорбота, є заглиблення у стиль журливого народної пісні з напруженням, динамічним розвитком, драматичною кульмінацією.

Самобутня виконавська індивідуальність вокаліста та актора Йосипа Гошуляка формувалася на поезії Тараса Шевченка, яка стала для нього справжнім взірцем національної самосвідомості, найвищим морально-етичним та художнім орієнтиром. Виконавець глибоко відчуває народну основу поезії Т. Шевченка і розуміє неможливість відтворення її на абстрактну музичному ґрунті. Його основним вокальним методом стає поєднання у співі виражальних засобів класичної та народної музики. В оригінальних інтерпретаціях Й. Гошуляка зустрічається чимало інтонаційних поспівок, пов'язаних безпосередньо з фольклором. Вокаліста приваблює лірична та побутова тематика. Хвилює його неспокійну душу поезія Т. Шевченка, сповнена епіко-історичних, соціально-суспільних, узагальнено-філософських тем. Також треба зазначити, що Йосип Гошуляк підхоплював естафету своїх попередників, славетних українських співаків Соломії Крушельницької, Олександра Мишуги, Модеста Менцинського, Бориса Гмирі. А вдосконалював власні професійні мистецькі здобутки в тісній співпраці з такими диригентами, як доктор Мирослав Антонович, Володимир Цісик, Ернесто Барбіні, Волтер Сусскінд, Лев Туркевич. Спількування з видатними митцями Йосипом Гірянком, Олімпією Добровольською, Володимиром Блавацьким, письменником Уласом Самчуком ставало збагаченням творчого досвіду.

Величезний інтерес викликає виконання Йосипом Гошуляком твору "Дума про Почаївську Божу Матір" (автор слів невідомий, муз. М. Леонтовича). Співаючи у супроводі Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (диригент Іван Задорожний), соліст трактує "Думу" в епічній формі. Тут використовуються прийоми народної поліфонії, народнопісенні мелодичні звороти. У багатьох епізодах вокальна мелодія стає основою для розгорнутого, насиченого драматизмом і пафосом симфонічного твору. Першозавданням акомпаніаторів – Лео Баркіна, Натана Шульмана, Володимира Баб'яка, Тетяни Ткаченко, Оксани Бризгун-Соколик було виявлення образно-сміслових антитез, контрастів між широкорозспівним, лірично та ритмічно-ускладеним, примхливо-характерним тематизмом кожного твору. І кожен концертмейстер виявив себе першокласним піаністом.

Глибиною роздумів та трагедійністю образів у виконанні Йосипа Гошуляка вражає перший музичний альбом "Українська класика" (1967). "Тебе я в пісні бачу, рідний краю", "Псалом Давида 94" П. Куліша (переробка тексту), муз. В. Барвінського, "Кряче ворон" сл. В. Кротевича, муз. К. Стеценка, "Із-за Чорного моря", сл. народні, муз. М. Гайворонського, "Ой, поля, ви, поля" сл. О. Кониського, муз. В. Барвінського, "Степ", сл. М. Чернявського, муз. Я. Степового. Він захоплює новим тлумаченням текстів, багатством новознайдених Й. Гошуляком художніх образів, панорамністю звукових картин. Світ цих пісень постає багатоманітним і яскравим. Відчуття слова, народно-пісенної інтонації як своєрідного коду, в якому сконцентровані багатющі можливості для вокальної творчості і гарантує той високохудожній результат, який публіка відчуває.

Бас Йосипа Гошуляка – безмежний, красивого тембру, багатий на інтонації й першорядну техніку – є один бік його артистичної вдачі. Але поруч із тим артист володіє й іншим талантом – сценічним

перевтіленням. Талантом і технікою драматичного артиста. Й. Гошуляк є визначним драматичним артистом, що дає цілком закінчені й переконливі своєю правдивістю сценічні типи. За своєї емоційної наповненості, широти й яскравості вокальних засобів, надзвичайної щедрості тембрових відтінків пластичний малюнок образу Пісні Тараса (сл. М. Старицького, муз. М. Лисенка, опера "Тарас Бульба"), створений Йосипом Гошуляком, є лаконічним, простим, зовні стриманим і скульптурно чітким. Бурхливі почуття вирують, клекочують, підносяться грізною хвилею в його натхненому співі. Разом з тим, актор розкриває в Пісні Тараса найсуттєвіше – схвильований драматизм, що наскрізь проймає партію героя.

Процес роботи над оперною партією для Й. Гошуляка – це насамперед тривалий пошук художньо-образної якості, що з'являється в результаті контакту законів музики і сцени, контакту театрального рішення та аналізу партитури з емоційним змістом музики. Тільки в результаті такої взаємодії, успішне здійснення якої залежало від баса Й. Гошуляка та його партнерів-співаків, народжувалася сучасна оперна вистава. Спілкуючись особисто із Йосипом Гошуляком, розумієш, чому саме критики і слухачі давали найвищі оцінки натхненному, життєрадісному, глибоко гуманістичному виконавському мистецтву цього співака-актора. Розповідаючи в одному із численних інтерв'ю про свою творчість, актор підкреслив, що мусить бути "впевненим у правоті свого героя, інакше як же в нього повірять глядач?". Не лише Захар Беркут, не лише Іван Карась, але й інквізитор Анджелотті – всі повинні бути для нього рідними.

Оперні герої Й. Гошуляка – Гремін ("Євгеній Онегін" П. Чайковського), Коллен ("Богема" Дж. Пуччіні), Сенека ("Коронація Поппеї" К. Монтеверді), Сильвестр ("Ярослав Мудрий" Г. Майбороди), Банко ("Макбет" Дж. Верді), Максим ("Купало" А. Вахнянина), Мельник ("Русалка" О. Даргомижського), Фараон Єгипту ("Аїда" Дж. Верді), Людовіко ("Отелло" Дж. Верді). Партнерами співака по оперних виставах були Марілен Горн, Джон Вікерс, Луї Кіліко, Тереса Стратас ("зірка" фільмів-опер режисера Ф. Дзефіреллі "Травіата", "Паяци"), Марія Кіара, Хустіно Діаз, Річард Касілле. У 1980 році у Колонному залі ім. М. Лисенка Київської філармонії відбувся концерт Йосипа Гошуляка. Це був справжній триумф співака. Його можна назвати драматургом концерту, адже широчезний образно-тематичний спектр художніх пошуків цього виконавця поєднувався з особливою конкретністю музично-театрального мислення, досконалим знанням законів сцени, почуттям сценічного часу і простору. У його вокальних номерах набував великого значення конструктивний елемент; виникало враження, що артист, закладаючи фундамент мініатюри, уже думає про рихтування, а втім, ніби бачить багатопверховий сценічний будинок завершеним, спрямованим у височінь.

Під час концерту Йосипа Гошуляка у Київській філармонії ім. М. Лисенка (1980) у першому відділенні співала примадонна Київського академічного театру опери та балету ім. Т. Шевченка, народна артистка України та СРСР, золотий лауреат міжнародних конкурсів вокалістів у Софії та Тулузі Галина Туфтіна. Виступаючи з такими партнерами, Йосип Гошуляк навчився не тільки визначати емоціональне "зерно" партії-ролі, а й відчувати, знаходити її лейтмотив, обирати певний епізод, арію, навіть характерну вокальну репліку, відштовхуючись від яких, видобувати власну домінуючу поетичного, героїчного, соціального, чи трагедійного звучання сценічного образу.

Якщо кинути погляд на "музичну карту" тогочасної України (80-ті роки), то постає строката картина потужних рухів і течій, що відбивали складні процеси суспільно-художнього життя. Майстри музичного театру епохи соціалістичного реалізму, безумовно, намагалися розширювати жанрово-стилістичні і образно-тематичні обрії оперно-балетного і опереткового мистецтва, збагачувати власні художньо-виражальні палітри. З кожним новим сезоном у репертуарі колективів з'являлося все більше опер, балетів і оперет різних народів світу, міцнішими і ширшими ставали міжнародні мистецькі зв'язки. Змінювалися масштаби й наміри багатьох моральних та естетичних цінностей. Українське музичне мистецтво впевнено вийшло на світову музично-театральну арену. Його провідні майстри заслужено здобули славу "зірок першої величини". Імена Дмитра Гнатюка, Євгенії Мірошниченко, Анатолія Солов'яненка, Марії Стефюк, Анатолія Мокренка, Василя Третяка, Анатолія Кочерги, Гізели Циполи стали відомими на багатьох континентах земної кулі. То ж не дивно, що український канадець Йосип Гошуляк гідно вписався у цю когорту.

Наявні цікаві записи українських музичних циклів та окремих передач, в яких Йосип Гошуляк гідно репрезентував українську музичну класику. Зокрема тематичний "Шевченківський концерт" на найпрестижнішій канадській радіопрограмі CBC, Канада, Торонто, диктор – Джордж Маклін. Концерт на телепрограмі CTV (ведуча – Ірина Макарик), на все канадських радіопрограмах: Gilmour's Album (ведучий – Клайд Гілмор), CIRT, CFRB, в різних українських програмах, а також в етнічній російській програмі "Нева", Укладаючи репертуар, Йосип Гошуляк виявляє стильову своєрідність кожного вокального твору та органічно об'єднує з усіма ланками твору сценічного. Виконавець цих програм максимально точно, в певному стильовому ключі розробив сценічну поведінку своїх персонажів, тому радіопрограми стали справжніми радіовиставами. Ці радіопрोगрами можна використовувати під час консерваторських лекцій з різних дисциплін.

Музично-театральний світ заслуженого артиста України Йосипа Гошуляка – це світ вистав, концертів, записів на радіо та телебаченні, зустрічі із шанувальниками вокального мистецтва. Це підтверджує монументальна книга "Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики". Упорядник Марта Онуфрів. (Київ, видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2012).

З перших же розділів переконуєшся у тому, що мета цієї книги – благородна й почесна, яка сполучається з бажанням авторів Й. Гошуляка та М. Онуфрів [3,4] відкрити нові імена у музично-театральному та соціально-політичному процесах України, Канади, США, розширити коло причетних до сучасної вокальної історії, надати трибуну й тим, хто уже відомий у музикології, театрознавстві, публіцистиці, журналістиці.

Розділи "Рятуймо українську музичну культуру", "До мистецтва крізь призму людських відносин" додають нового сенсу у історико-музичній ретроспективі, духовній палітрі сучасного сприйняття становлення співака Й. Гошуляка як вокаліста та громадянина України та світу. Глава "У світі музики" спонукає до роздумів про те, який шлях – життєвий та творчий – мав пройти Й. Гошуляк: періоди вокально-акторського становлення, спілкування з контрастними людьми. Мимоволі виникає пієтетне ставлення до автора книги, адже він не тільки співав на музичних сценах, а й пропагував у світі мову та надбання Тараса Шевченка.

Читаючи статті, відгуки, анонси різних авторів, які підпорядковуються канадському періоду творчості Й. Гошуляка, переносишся у світ добра, людяності, чистоти співака, його роздумів про долю України, народу, про роль української народної пісні. Зустрічаєшся з переливами різноманітних думок, емоцій журналістів та самого співака: від утвердження істин вічного і незнищенного у вокально-акторській професії, від щирої сповідальності Й. Гошуляка – до філософської заглибленості у суть вічних питань буття, любові до України, до поезії Тараса Шевченка.

Широкий тематичний і проблематичний діапазон творчості Й. Гошуляка найчастіше вкладається не тільки в музично-театральні рамки, а й тяжіє до патріотичних дій, міркувань. Що обертаються навколо пізнання ціннісних параметрів законів сцени та життя українців за кордоном, соціально-політичних та естетичних реалій навколишнього світу – минулого, сучасного і майбутнього ("Під чаром виконавства: статті, репортажі, дописи").

Оперний та камерний співак Й. Гошуляк осмислює і певні конкретні громадські події, і факти своєї професії, і узагальнює свої роздуми у співвіднесеності з певними сценічними категоріями – диригенти, режисери, концертмейстери, партнери по сцені, музикологи. Найчастіше мудрість співака Й. Гошуляка проступає з таких деталей, штрихів внутрішньої енергії слова та співу, в яких вгадуються прикмети і сьогодення і вічності. Адже любов до України, до рідної мови, культури у житті співака – безмежна ("У відлунні слави").

Пізнання світу й самого себе в ньому підносять творчість Й. Гошуляка на високий мистецький рівень ("У променях приязні"). Цінності справдешні і уявлювані, вічні і скороминучі, фальшиві та дійсні, духовні і матеріальні аналізуються у розділі "Серед давно нашумілої справи". В емоційно-інтонаційній палітрі книги "Орав свій переліг" нерідко звучать пристрасні думки авторів багатьох публікацій, звернені до сучасників ("З роси й води, маестро! Вшанування Йосипа Гошуляка в Дрогобичі до його 80-річчя та інших ювілейних відзначень").

Йосип Гошуляк осмислює "джерела душі" артиста-вокаліста у контексті повсякденного життя ("Навколо актуальних тем"). Вкотре ми маємо можливість повернутися також до історико – музичного коріння української нації, читаючи розділ "Капела бандуристів ім. Тараса Шевченка (Із книги Й. Гошуляка "Й свого не цурайтесь"). До музично-патріотичної минувшини України звертає свій погляд вокаліст у розділі "З-під авторського пера Йосипа Гошуляка". Образ України у творчості Й. Гошуляка подано у значенні вселюдської планети, яка подарувала світові видатних діячів.

"Дружнє багатоголосся" підтверджує висновки про те, що творчість Й. Гошуляка багатогранна й неоднозначна. Здатність і необхідність співати та створювати сценічні колоритні, незабутні вокально-акторські образи є невід'ємною складовою нелегкого життя цього видатного співака. "Йосип Гошуляк у музичні критиці, і не тільки", "Матеріали на відзначення" ще раз підтверджують думку про те, що музичний дар у долі Йосипа Гошуляка виступає своєрідним українським культурним кодом, що рефлексує в різні музично-театральні пласти й епохи, зберігаючи при цьому орієнтацію на одвічні людські цінності.

На схилі свого віку Йосип Гошуляк написав і видав унікальні книжки [2, 127]. Літературна творчість Йосипа Гошуляка нараховує кілька видань. "Й свого не цурайтесь. Спогади, листування, матеріали" (Львів, "Каменярь", 1995, 590 с.), "Пісні та романси з репертуару Й. Гошуляка" (Тернопіль, "Джура", 1999), "Йосип Гошуляк" Миті життя" (Тернопіль, "Джура", 2002). Зі сторінок цих історико-мистецьких видань із читачами спілкуються люди, чії долі стали сюжетами багатьох публікацій.

Використані джерела

1. Лисенко І. Словник співаків України / І. Лисенко. – К.: Рада; – Джері ситі: М.П. Коць. 1997. – 354 с.
2. Медведик П. Орав свій переліг / П. Медведик. – К.: Києво-Могилянська академія, 2012. – 910 с.
3. Онуфрив М. Все упованіє моє на тебе / М. Онуфрив // Україна і світ. – К., 1992. – № 56.
4. Тарасевич М. На мистецьких вершинах / М. Тарасевич // Нові дні. – К., 1983. – № 45.
5. Туфтін Г. Мій партнер – Йосип Гошуляк / Г. Туфтін // Хрещатик. – К., 2004. – № 76.